Hoe goed en nuttig dan ook de studiën zijn mogen, die ons omtrent het menschelijke auteurschap, de samenstelling, tijd van teboekstelling van eenig geschrift, enz. pogen in te lichten, toch mag nooit op de uitkomst dezer studiën zich ons geloof baseeren.

Het geloof aan de Heilige Schrift gaat aan deze studiën vooraf, en de taak dezer studiën is *niet*, om ons geloof vast te maken; dan toch konden ze dat geloof ook loswrikken; maar alleen om de poging te wagen, of het ons gelukken mocht, datgene wat voor ons geloof vaststaat, ook voor ons redelijk inzicht toe te lichten.

Juist het aldus vaststaande geloof maakt het wetenschappelijk onderzoek vrij; mits het den moed bezitte, om eerlijk een *non liquet* uit te spreken, waar het er vooralsnog niet in slaagde, om het licht te ontsteken, dat het ontsteken wil.

Voor een kind van God, en zoo ook voor de kerk, is het alleen de vraag of zij op de Heilige Schrift aan kan en of ze in die Heilige Schrift het Woord van haar God bezit.

Ze moet waarheid, ze moet de hoogste waarheid in de Heilige Schrift bezitten, en het is hierom dat ze de ingeving van den Heiligen Geest belijdt.

Maar of nu die ingeving van den Heiligen Geest in eenen of in tweeën zulk een historisch geschrift voor Gods kerk bereid heeft, doet voor het geloof niets ter zake.

Niet op de wijze van toebereiding der Heilige Schrift, maar op het resultaat komt het aan.

Gaat ge daaraan tornen, zoo is de kerk weg.

Houdt ge dat met ons stokstijf vast, dan staat ge tegen alle stormen veilig.

Eere door eerherstel.

We hebben ons niet vergist.

De doode vlieg was zelfs reeds uit des apothekers zalve weggenomen, eer ons »Verschreven" van de pers ging.

Ziehier wat de *Zuidholl. Kerkbode* in haar nummer van 12 Januari ten beste gaf.

Geachte broeders te 's-Gravenhage en elders deelden aan schrijver dezes mede, dat wat hij schreef over het professoraat van den heer Lindeboom te Kampen, hun zeer gemart heeft.

Die smartbetuiging heeft recht op een plaats in dit blad.

Maar daarbij moet ook door schrijver dezes na ernstige overweging worden beleden, dat hij, zij het ook onder bijzondere omstandigheden, meer gezegd heett, dan hem voegde tegenover de broeders in het algemeen en tegenover Prof. Lindeboom in het bijzonder, en dat hij bepaaldelijk aan de eer van den heer Lindeboom tekort heeft gedaan.

We nemen daarom de geincrimineerde woorden bij dezen terug en verzoeken, wat we over het professoraat van den heer Lindeboom schreven, als niet geschreven te beschouwen. Waar we gevoelen, hoe pijnlijk onze woorden voor den persoon van Prof. Lindeboom geweest moeten zijn, betuigen we hem ons hartelijk leedwezen over deze grieving, en bieden hem bij dezen openlijk onze verontschuldiging aan, gelijk reeds door een persoonlijk schrijven geschiedde.

Dit is een eerherstel, waardoor de schrijver zichzelven eert.

Het is geen gedwongen, half afgeperst woord, maar gul uit het hart en rondborstig in toon, den weg der bekentenis zoover afloopend tot de eindpaal bereikt is.

Even volledig als afdoende.

En, wat we er niet minder dankbaar aan toevoegen, ook de aangevallene hield zich ridderlijk in Christelijken zin.

Hij vergaf, en rekende niet toe, en nam dankbaar de gulle retractatie aan, zonder spijt of zonder wrok in het hart.

Een schoone bladzijde in onze Christelijke historie, met een schuldig begin, maar met een verkwikkend einde.

Betoon van inwerking van hooger macht.

Een blijk dat onze God zijn volk en de mannen die onder dat volk getuigen, nog niet verlaat, maar met zijn genade op hen inwerkt, om wat uit onzen eigen geest is, aan den band van zijn Woord te leggen, en den geest van Christus heerschappij te doen voeren.

Hem de dank en de eere!

Juiste distinctie.

Tusschen de *Utr. Kerkbode* en de *Roeper* is een redetwist gaande over de vraag, of God de Heere het eerste werk der levendmaking door het Woord als instrument, of wel onmiddelijk door den Heiligen Geest tot stand brengt.

Voorshands mengen we ons in dit geding niet dan met een enkel woord.

T. w. met deze drie opmerkingen:

Ten eerste, dat het woord *wedergeboorte* door onze vaderen, en zoo ook in onze Formulieren van eenigheid, in tweeërlei zin gebezigd wordt, zoowel in dien van de eerste daad der levendmaking als in dien van het uitkomen van het ingeplante leven.

Dat de eerste daad der levendmaking aan het waarachtig geloof voorafgaat, is duidelijk, en toch zegt Art 24 van de Confessie, dat *dit waarachtig gelooven ons wederbaart*, zoodat hier sprake is van een wedergeboorte die op het geloof volgt.

Ten tweede, dat het niet mag voorgesteld, alsof de door ons beleden en verdedigde waarheid alleen nog bij Maastricht voorkwam.

Maastricht was geen oorspronkelijk denker. Hij was leerling, geen meester.

Zijn groote meester, tevens de grootste dogmaticus, die in de Gereformeerde kerken dezer landen is opgestaan, een man onder ons zonder evenknie of wederga, is Gijsbertus Voetius.

En indien nu de geachte redactie van de *Roeper* zich eens de moeite gunde, op Voetius' *tractaat de statu renatorum ante conversionem* te lezen en te herlezen, zou zij aanstonds tot het inzicht komen, dat *de* man, die onder alle onze leerstellige Godgeleerden, zonder iemands tegenspraak, de kundigste en fijnste denker was, juist geleerd heeft wat ook door ons is beleden.

En dan ten derde. Gaat het aan, de werking der genade in de vroeg wegstervende kinderen alleen bij manier van exceptie te behandelen? Is het zoo ondenkbaar, dat hun getal minstens even groot zij als het getal der volwassen bekeerden? En ook, is het leerstellig de waarheid ontvouwen, als men *twee* wegen ter behoudenis stelt, of moet niet juist daarin de leerstellige Godgeleerde de waarheid eeren, dat hij het punt opzoekt, waar deze beide wegen saamvallen?

KUYPER.

Kerkelijke Deputaten.

VI.

Toen de Generale Synode van 1586 de kerkvisitatie in de Kerkenordening had opgenomen en haar aan de Classen had aanbevolen, is zij daarom toch nog niet aanstonds bij de kerken ingevoerd. Over het geheel heeft die Synode wel een grooten invloed gehad op het kerkelijk leven; maar eerst na verloop van tijd, niet in de eerste jaren; toen inzonderheid het spoedig gevolgde vertrek van Leicester, haar voornamen steun, oorzaak en aanleiding was, dat alle hare besluiten geheel op den achtergrond kwamen. Ook met de zaak der kerkvisitatie is dat het geval geweest. Eerst na eenige jaren is die allengs in gebruik gekomen; en aanvankelijk nog alleen maar in Holland, althans in Zuid-Holland.

In Noord-Holland hebben de particuliere Synoden er eerst in het geheel niet over gehandeld; later, in 1596, op een ingekomen gravamen, haar »in de vrijheid der Classen gelaten" (Acta van de Synode te Hoorn, Art. 34); en wel in 1607 besloten, haar, evenals in Zuid-Holland, in te voeren (Acta van de Synode te Amsterdam, Art. 20); maar reeds in 1608 dat besluit weêr ingetrokken, en de zaak »gelaten op den ouden voet" (Acta van de Synode te Hoorn. Art. 19).

In Zuid-Holland daarentegen hebben de particuliere Synoden reeds van 1587 af maatregelen genomen om de zaak op gang te brengen en goed te regelen. Zoolang zij konden samenkomen (van 1608 tot 1618 werd zulks door de overheid verhinderd), hebben zij ieder jaar er zich mede bezig gehouden (blijkens de Acta der Synoden: te Delft, in 1587, Art. 29; te Schiedam, in 1588, Art. 17; te Gouda, in 1589, Artt. 2 en 71; te Dordrecht, in 1590, Artt. 16 en 41; te 's Gravenhage, in 1591, Art. 45; te Leiden, in 1592, Artt. 12 en 33; te den Briel, in 1593, Art. 4; te Rotterdam, in 1594, Art. 3; te Gorinchem, in 1595, Art. 48; te Delft, in 1596, Art. 47; te Schoonhoven, in 1597, Artt. 25 en 53; te Dordrecht, in 1598, Art. 50; te 's Gravenhage, in 1599, Art. 47; te Leiden, in 1600, Art. 52; te Gouda, in 1601, Art. 52; te Schiedam, in 1602, Art. 45; te den Briel, in 1603, Artt. 19 en 42; te Woerden, in 1604, Artt. 20 en 40; te Rotterdam, in 1605, Artt. 18 en 34; te Gorinchem, in 1606, Artt. 13 en 44; te Delft, in 1607, Art. 34; en te Delft, in 1608, Artt. 22 en 26). En ten slotte is dan ook in Zuid-Holland voor alle Classen eene vaste jaarlijksche kerkvisitatie in gebruik gekomen. Zelfs blijkt uit de aangehaalde Synodale Acta (vooral die van 1587, 1588, 1589 en 1592), dat men in die Classen gedurende een aantal jaren tweeërlei opzicht gehad heeft: door Deputaten der Classe, de in de Kerkenordening bedoelde Visitatoren; en bovendien door Deputaten der Synode, voor elke Classe twee, ter onderscheiding wel eens Inspectoren genoemd; welke laatsten moesten toezien, dat in het algemeen alles geregeld ging, en met name moesten »d'inspectores toesichte nemen, dat de [door de Classe benoemde] visitatores neersticheyt doen int haere met vruchte ende stichtinge der kercke".

Wat aldus in Zuid-Holland tot een vast gebruik was geworden (behoudens de stoornis, die de Arminiaansche strijd ook hierin heeft aangebracht), is toen door de Dordtsche Synode, in 1619, als een algemeene regel in de Kerkenordening opgenomen. Gelijk boven reeds vermeld is, werd toen het artikel, dat over kerkvisitatie handelde, aldus gewijzigd, dat de zaak niet meer facultatief gesteld werd, en dat voorts de benoeming der Visitatoren en hun mandaat nader geregeld en breeder omschreven werd.

Het artikel, waarin dat geschiedde (Art. 44, eveneens hierboven reeds afgedrukt), is zóó duidelijk, dat het hier niet in bijzonderheden behoeft ontleed te worden. Maar op twee dingen, die bijzonder in het oog vallen, mag toch wel de aandacht gevestigd worden.

In de eerste plaats toont zijn inhoud, dat aan deze Deputaten der Classe wel velerlei zaken worden opgedragen, maar dat deze opdracht zóó gesteld is, dat de kerkelijke macht geheel en ten volle bij de kerken zelve blijft. Dit wil geenszins zeggen, dat het werk der Visitatoren dus eigenlijk van geringe beteekenis zou zijn. Als het goed gedaan wordt, is het een uitnemend middel, om heel wat misstanden en onregelmatigheden en onordelijkheden te verhelpen; zelfs veel beter te verhelpen, dan wanneer dat alles moest behandeld worden in de Classicale vergadering zelve; aan welke bovendien door den arbeid van de Visitatoren heel wat moeite en tijd wordt uitgespaard. Maar de visitatie zelve blijft toch altijd »visitatie", zonder meer. Wat de daarvoor aangewezen Deputaten te verrichten hebben, wat zij mogen en moeten doen, dat is: onderzoeken en vragen, en naar aanleiding daarvan raden, helpen, leiden, vermanen, waarschuwen, enz.; maar zij hebben geenerlei macht om, als het ware in naam van de Classe, eenige bestuursdaad te verrichten, door in eenige zaak uit eigen hoofde, zonder dat de Classe voor dat bepaalde geval hun een uitdrukkelijken last heeft gegeven, iets voor te schrijven of op te leggen of te beslissen. Waar iets dergelijks noodig schijnt, kunnen zij alleenlijk aan de Classe rapporteeren, opdat deze handele

En vervolgens is ook duidelijk, dat het gansche artikel, bij al zijne uitvoerigheid, toch betrekkelijk weinig in bijzonderheden afdaalt. Met name de beschrijving van de taak der Visitatoren is in algemeene bewoordingen uitgedrukt, en bepaalt niet, hoe zij daarbij moeten te werk gaan, en wat zij in iedere kerk achtereenvolgens te onderzoeken hebben, en welke vragen zij daartoe te doen hebben. Vroeger had de Haagsche Synode van 1586 eene regeling, die tot in bijzonderheden afdaalde, als model gegeven. Maar de Dordtsche Synode van 1619 heeft dat voorbeeld niet gevolgd. Zij heeft aan de mindere vergaderingen overgelaten, te dien aanzien nadere bepalingen te maken.

Inderdaad is dit laatste dan ook geschied, waar men het besluit van de Dordtsche Synode in toepassing bracht. In sommige provincien is het, door eene samenwerking van allerlei omstandigheden, buiten werking gebleven. In Zeeland, waar men vroeger, op de Provinciale Synode te Tholen in 1602, tot algemeene invoering van de kerkvisitatie besloten had en ook eene »Forme van inspectie" daarvoor had opgesteld (Acta, Particuliere Vragen nr. 9, en Aanhangsel), bleef men later zich houden aan de oude bepaling der Generale Synode van 1586, zoodat kerkvisitatie doorgaans alleen plaats had in »kerken waarvan aan de Classe eenige bezwaren voorkomen" (Wetten der Classe van Walcheren, Ed. 1779, Hoofdstuk III, § 9). In Groningen, waar reeds in 1595 de kerkvisitatie was ingesteld (Kercken Ordenung voor de Stadt und Omlanden van Groeningen, Ed. 1595, Art. 51), is zij later »wegens verscheidene daarin voorkomende zwarigheden buiten gebruik geraakt", en vervangen door jaarlijksche »Klassikale visitatiën", door de Deputaten der Synode te houden in opzettelijk daartoe saamgeroepen »Visitatie-Klassen" (W. A. Bachiene, Kerkel. Geographie der Vereen. Nederlanden, Ed. 1770, Dl. IV, blzz. 81 vg.). In Friesland werd de censura morum op de Classicale vergadering tweemalen des jaars zoodanig uitgebreid, dat het een volledig onderzoek werd, bijna met eene kerkvisitatie gelijkstaande (Kerkel. Wetten van Friesland, Ed. 1757, Tit. XXIII, Art. 11). En in Noord-Holland had men in sommige Classen eene soortgelijke regeling, terwijl de eigenlijke kerkvisitatie alleen in de Classe van Haarlem geregeld plaats had (Bachiene, a. w., Dl. II, blzz. 190, 198 vg. en 226). Maar in de andere provincien is de in de Kerkenordening bedoelde visitatie, voor zoover zij niet reeds vroeger bestond, allengs in gebruik gekomen. En dan hebben de kerken ook gezorgd voor eene nadere regeling, deels in de Classen, deels in de Particuliere en Provinciale Synoden.

Van die onderscheidene formulieren of ordeningen of instructiën, door Classen of Synoden opgesteld en in hare Acta of Handboekjes opgenomen, zijn de meest bekende: het Geldersche Reglement, door de Prov. Synode van Gelderland in 1698 vastgesteld (afgedrukt achter de uitgave der Synodale Ordonnantiën en Resolutiën door Joh. Suetius, Aanhangsel, blzz. 1—6); en het Zuid-Hollandsche Visitatie-reglement, door de Partic. Synode van Zuid-Holland in 1724 vastgesteld (afgedrukt achter het Delftsche Kerkelijk Handboekje, Ed. 1752, blzz. 383—393).

Het laatstgenoemde kwam toen in de plaats van eene regeling, die de Zuid-Hollandsche kerken reeds in 1621 gemaakt hadden; eene regeling, die opmerkelijk is, niet alleen omdat zij de eerste geweest is waarin het besluit der Dordtsche Synode werd uitgewerkt, maar ook omdat zij met veel zorg is opgesteld. In de Acta der Zuid-Hollandsche Synode, die in 1621 te Rotterdam gehouden is, wordt daarvan gezegd (Art. 40): »In t' visiteeren sal worden achtervolght seecker formulier uijt de Resolutien end' Acten van verscheijdene soo Nationale als particuliere Sijnoden voormaels getrocken en t' saemen-gestelt, ende nu inde vergaderinge voorgelesen"; en dienovereenkomstig is het geheele formulier (aan die Acta toegevoegd) niet anders dan een kort uittreksel uit de Acta van vele Generale en Particuliere Synoden, waarheen dan ook bij iedere uitdrukking in eene noot verwezen wordt. Daar de Acta van die Synode niet gedrukt zijn, moge hare regeling, als historisch document, hier eene plaats vinden. Met weglating van de noten, die minder ter zake doen, luidde zij als volgt:

»Copije van de Forme der Inspectie over de gemeene kercken te houden, volgende de Resolutien beijde van de generale Sijnoden en verscheijden particuliere Sijnoden van Zuijd-hollandt: waervan word gesproocken Art. XL in de voorgaende Acten.

»Alsoo de Inspectie der kercken daer toe is dienende, dat de suijverheijt der leere ende alle goede geregeltheijt in de gemeente Gods onderhouden worde, soo sullen de Visitatores Classium:

»Ten eersten de Predicatien van de Dienaeren des woorts in haeren Classe frequenteeren, ende neerstelijck letten off deselve met de onvervalschte leere des Godd. woorts, bekentenisse in de seven-en-dertigh Artick. ende Christ. nederlantschen Catechismo overeencomen.

»Ten anderen sullen sij ondersoecken off de maniere van leeren, die hij waerneemt, stichtelijck, eerlijck ende proffijtelijck is; afgesondert van alle nieuwe onschriftmatighe en vreemde termen; insgelijcx oock van alle menschelijcke fabulen, citatien van nieuwe scribenten en veelvuldigh invoeren van Heijdensche schriften.

»Ten derden, off hij sijnen Dienst bij den sijnen vlijtelijck waerneemt, de gesonde leere beijde in t' openbaer en particulier beweert en voortplant, ende den wederspreeckers den mondt stopt; neerstich zijnde in t' geduerich leesen ende ondersoecken der H. Schrifituere en gesonder Autheuren, om t'selffde in de vreese des Heeren voorspoedelijck uijt te voeren.

»Ten vierden, off hij den Catechismum leert, ende de H. Sacramenten, nae de instellinghe des Heeren ende gebruijck der gereformeerder kercken, sonder eenige nieuwe Ceremonien daer onder te vermeijnghen, bedient; ende sulex alles ter behoorlijcker tijdt en plaetse.

»Ten vijfden, off hij de aenkomelinghen tot den Avondmaele in den grondt des gelooffs ondersoeckt; de litmaeten, voor de bedieninghe des Avondmaels, besoeckt; de naemen der Communicanten, gedoopte, ende getrouwde luijden aenteijckent; de krancke besoeckt; op den armen acht neemt; de schoolen behertight; de kerckelijcke bij-eenkomsten waerneemt; de Christelijcke discipline met sijnen kercken-raedt in goeden orden betrachtet.

»Ten sesten, off hij sijne gaven niet alleen met vlijticheijt in t' studeeren, maar oock met godsaeligheijt oeffent; op sijne huijshoudinge goede acht neemt; sijn kinderen en huijsgesin in de godsaeligheijt optreckt; sich van t' frequenteeren der herbergen, en t' onnoodich absenteeren van sijn kercke mijdet; hem niet en bemoijt met Politique saecken, voornaemelijck niet met versoeninge over de doodslaghen; item, off hij eenigen vreemden handel off tratijeque, schadelijck sijnen Dienst, onder sijn ampt vermeijnght; hem in handel en wandel anders draeght, dan een vroom en getrouw Dienaar des Heeren schuldich is te draeghen.

»Ten laesten. Dewijle de Ouderlingen en Diaconen den Dienaeren des woorts gestelt zijn tot hulpe, soo salmen oock ondersoecken, hoe dat haere verkiesinghe geschiedt zij, en hoe sij hun in haer bedieninghe en professie dragen. De Ouderlinghen, off sij oock, neffens den Dienaeren, sorghe draeghen over de cuidde des Heeren, goede ordre waerneemen, arbeijden om alle ergernissen van de kercke des Heeren (soo veel het doenlijck is) wech te neemen, de swacke te stercken, de gevallene tot bekeeringhe vermaenen, de ongeregelde straften, ende daer toe trachten om alle twist ende oneenicheijt onder de litmaeten ter neder te leggen, de kerckelijcke bij-een-komsten waerneemen, ende in haeren kercken-raedt notitie van haere kerckelijcke saecken houden. De Diaconen, off sij de arme van haer gemeente met een bewogen gemoet versorghen, ende behoorlijcke reeckeninghe doen van de administratie der penninghen bij hun ontfanghen ende uijtgegeven".

Als men latere formulieren met dit oude vergelijkt, ziet men, dat het aantal vragen voortdurend vermeerdert, vooral ten aanzien van de ouderlingen, de diakenen, den Kerkeraad als zoodanig, en de scholen. En voorts zijn ook door Classen en Synoden allerlei besluiten genomen over punten, die op de kerkvisitatie betrekking hebben. Intusschen, dat alles na te gaan, zou hier te veel ruimte vorderen, en ook in het algemeen niet genoeg belang hebben. Maar wel kan het nuttig zijn, daarmit met een enkel woord in herinnering te brengen, hoe een aantal vragen, die ook thans nog met betrekking tot dit onderwerp wel eens geopperd worden, in die vorige eeuwen door kerkelijke vergaderingen beantwoord zijn. Niet alsof men daaraan thans nog zou gebonden zijn. Maar om de bepaling van de Kerkenordening daardoor toe te lichten En voorts, zooveel noodig, onder toevoeging van een woord van critiek.

F. L. RUTGERS.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen voor Kootwijks scholen bij Ds. HOUTZAGERS: Door D. v. d. B. te Culsaard, van N. N. *f* 2; voor Kootwijk, van W. Duurs, Kerkelijke Kas te Groningen, twee giften in Sept., te zamen *f* 2.50; door Ds. v. d. Velde te Middelburg, van eene catechisante *f* 2.50; van M. B. te Doorn, een steentje voor Kootwijk *f* 5.

Voor de **leesbibliotheek**: Van den heer W. J. Bauhuis te Arnhem, een pakje boeken; van N. N., postmerk Amsterdam: Halmen gemaaid op het geestelijk korenveld.

Uit de Pers.

Tot ons leedwezen blijkt ons, dat de heeren Van Lingen c. s. van de leer des heiligen Doops een strijdwapen maakten in hun poging, om aan de Gereformeerde kerken afbreuk te doen.

We danken daarom onzen geliefden broeder Ploos van Amstel, dat hij in de *Friesche Kerkbode* dit punt onder de oogen zag, en er dit goede woord over schreef.

Een zeede bezwaar is dat door de vereeniging de leer der wedergeboorte bij den doop niet alleen werd *gehuldt*, maar daaraan plaats verleend in de vereenigde kerken en aan de Vrije Univ. den discipelen wordt *ingeprent*.

Vooreerst mogen wij wel vragen, is die voorstelling juist: wedergeboorte bij den doop? Als men nauwkeurig leest, wat daarover geschreven is, wordt er wel wat anders gezegd, dan hier den schrijvers wordt toegedicht.

Heeft men daarover bezwaar, dan zij aangemerkt, dat bij de vroeger Chr. Geref. door sommigen dezelfde stelling zijn verkondigd, als die nu geleerd worden.

En dat niet alleen, maar datzelfde gold bij zeer vele Gereformeerden van vroeger jaren. Wie recht heeft, kan de Heere alleen beslissen. Maar een feit is het, dat zulks plaats had. Zulks o. a. wordt ons duidelijk uit een schrijven van Van der Kemp in zijn Catechismus, blz. 546 en vervolgens, waaruit men bemerken kan, dat hij het met die beschouwing van velen niet eens was, maar ook hoe hij er onder stond. Hij spreekt van zeer geleerde en godzalige mannen, die meenen ja, dat al die kinderen voor den doop, het begin*sel* en 't zaad der wedergeboorte, bij wijze van een vermogen deelachtig worden; en dat het zaad der wedergeboorte in velen voor langen tijd onder de kluiten van de begeerlijkheid der jonghaid en des vleesches bedekt en bedolven blijft, totdat het door eene werkelijke bekeering uitspruit en zich levendig vertoone. De grond, waarop die waarde mannen hun gevoelens bevestigen, is, dat de wedergeboorte in den doop verzegeld wordt, en zoo voor den doop daar wezen moet. Enz.

Nu is v. d. Kemp het met deze beschouwing niet eens. Hij gelooft even zoo goed aan verzegeling, maar niet altijd aan een reeds aanwezig zijnde wedergeboorte, maar als van een toekomende.

Een bewijs dus levert het gezegde van V. d. K. hoe ook vroeger dezelfde dingen verkondigd werden, maar hoe bescheiden en hoogachtend hij spreekt over hen, die van hem verschillen.

Waarlijk als wij zoo te werk gaan, dat wij dadelijk een apart kerkje moeten hebben, als er iets anders geleerd wordt, dan wij denken, als men buiten de belijdenis, op eenige bijzondere opvattingen elkander bestrijdt, dan ware het maar beter, nooit kerkgebouwen op te richten, maar er huiskerken op na te houden. Dan raakt men ook nooit in moeite over de gebouwen. Zeker mogen wij prijsstellen op de zuivere leer. Maar die moet geput uit het Woord, en die moet den volken voorgesteld worden. Is iemand van andere gedachten, laat hij duidelijk maken uit de Schrift, de gronden, waarop hij verschilt in opvatting; laat hij in een brochure of boek datzelve onder de oogen van het publiek brengen. Dan kan ieder oordeelen.

Elke geloovige mag wel zeggen: »Heere, ach ik ben nog gebrekkig in kennis, geef Gij mij licht." En als wij dan altemaal als leerjongens aan Jezus voeten zitten en onderwijs krijgen, dan zuken wij allen zeer beschaamd en moeten telkens zeggen: »Och Heere, wat wist ik nog weinig". Het is zoo noodig, bij al wat wij onderwijzen, nooit te stout te zijn in het spreken, maar altijd plaats te laten voor een aan- of opmerking des Heeren, naar aanleiding van het door ons gesprokene. Dan kan de Heere wel eens zeggen: »Hier of daarin gaat gij wat mis". Daarom, laat ons leerjongens des Heeren zijn.

En wat nu de tegenwoordige Chr. Geref. kerk betreft, dan geef ik allen Gereformeerden den raad: blijf de vele broeders die er in zijn liefhebben als broeders. *Waarlijk* zij op dit spoor zijn gekomen, weet de Heere. Maar wij kunnen niet gelooven, dat hun weg goed is. Christus zegt: »Die met Mij niet vergadert die verstrooit".

Laat toch niemand om het zondige, dat ons in al onzen strijd op kerkelijk gebied aankleefde, de heerlijke vrucht en den zegen verwerpen, dien de Heere ons in Zijn goedheid heeft geschonken.

Toen in 1648 na dien langen, bangen 80-jarigen oorlog de vrede te Munster geteekend werd, was er toen geene blijdschap over de van God ons geschonken overwinning? Over de vrijheid, die wij mochten verkrijgen, door de verlossing van Spanje's dwingelandij? Wie echter zou die zegeningen verwerpen om het vele zondige, dat ook dien strijd heeft bezoedeld? Was en is het niet steeds recht en plicht, om Gode te danken voor het goede, dat Hij ons schonk, maar zich diep te vernootmoedigen over de wijze, waarop wij ons werk volbrachten? Of wie moet zich niet schamen over het vele gebrek, dat hem aankleeft, al heeft hij nog zooveel op het oog, alles goed te doen.

Gods werk zal blijven. En om dat werk is het te doen. Al het onreine, of ook gebrekkige, waarmede wij dat werk bezoedelen, moet weg en begraven. Treffend is, wat dienaangaande *Gideon* schrijft:

»Dit is het treurige, dat er vele kinderen der Afscheiding zijn, die het *menschelijke* uit 1834 en v.v. willen behouden, evenals er vele broederen zijn, die het menschelijke uit 1886 in 't leven willen doen blijven. God heeft dat echter ten doode opgeschreven. Sterven moet dit menschelijke. Blijven leven zal het niet. Wij hebben er ons over te verblijden, dat het *goddelijke* van '34 en '86 samensmolt en er over te treuren, dat het menschelijke niet sterven wil. De mannen, die de z. g. C. G. K. willen doen voortleven, willen het *slechte* in het leven behouden, zonder het te kruisigen. De geest der zaak is gered. Al wat den naam van Gereformeerd draagt is gebonden aan Gods woord, formulieren, kerkenorde. Dat is de geest en die liep ongehinderd voort! Waar we nu het *slechte* ontdekken, bij ons zelven of anderen, laat ons het stoutmoedig aantasten. Hieraan te arbeiden stel ik mij tot eer en groot vermaak!" —

Dit is zeer juist gezegd. Laat men toch op de hoofdzaak letten, op het groote werk Gods. De wijze, hoe door menschen het werk Gods wordt aangevat, is zeker van veel belang, maar wie zal zeggen in deze, wat nu juist goed is. Zegt Salomo niet: Zaai uw zaad in den morgenstond, en trekt uwe hand des avonds niet af; want gij weet niet, wat recht zal wezen, of dit of dat, of dat die beiden te zamen goed zullen zijn?

Laat ons dan ons verblijden in het werk Gods; laat ons met dankzegging de vruchten genieten, die de Heere ons geeft: maar laat ons tevens bedenken, dat al ons werk gebrekkig was en is, en ons verwonderen, dat de Heere niettegenstaande zooveel ellende van onze zijde nog zooveel goeds heeft geschonken. En worde verder alle werk steeds meer gezuiverd van al het onreine, en meer ingericht naar 's Heeren wil en tot Zijne eer.

Dit is ons uit het hart geschreven.

Alleen een kleine opmerking.

Door ons is nooit ontkend, dat de eerste werking der wedergeboorte ook na den Doop, in later jaren, plaats kan grijpen. We blijven bij wat onze vaderen leerden: vóór, onder of na den Doop, naar het welbehagen Gods.

Alleen, daar deze werking voor ons verborgen, en ook vóór den Doop mogelijk is, heeft de Kerk van Christus zich naar deze mogelijkheid in te richten en van de onderstelling ervan uit te gaan.

Evenzoo als Dr. H. H. Kuyper op blz. 18 schrijft, dat deze inlijving naar luid van het Formulier *door* den Doop geschied is, zouden wij liever schrijven: *onder* den Doop.

Want het is wel waar, dat ook de werking van den Heiligen Geest tot het Sacrament behoort, maar dan is ze deel van den Doop en werkt niet door den Doop.

Onderscheidt men daarentegen en neemt men Doop als den naam voor hetgeen de Kerk harerzijds doet, dan schijnt het ons juister te zeggen, dat de Heilige Geest deze werking der inlijving *onder* den Doop tot stand brengt, wijl men anders zoo licht gevaar loopt, de onnadenkenden aan zeker reeel verband tusschen de besprenging met het water en de werking des Geestes te doen denken.

KUYPER.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 18 Januari.

Vergadering der Classis Bolsward, gehouden te Bolsward 2 Jan. 1895.

Naar toerbeurt is Ds. R. K. Brouwer praeses; Ds. S. Bosma scriba en wordt Ds. A. Andre tot assessor benoemd.

De notulen worden gelezen, de credentie-brieven onderzocht en na eenige opmerkingen goedgekeurd.

Thans komt in bespreking het rapport over de zending. Dit rapport bevat eenige adviezen en een voorstel. De adviezen luiden als volgt.

a. Bij de gewone bediening des Woords, worde telkens waar het te pas komt, de gemeente bepaald bij hare roeping in het werk der zending, opdat zij leere verstaan, dat de zending geen buitengewone maar gewone arbeid der kerk is. Dit worde meer bijzonder gedaan op bepaalde samenkomsten voor de zending.

b. Onder toezicht of leiding van den kerkeraad worde goede zendingslectuur geregeld verspreid. (*Mosterdzaad*, of *Heidenbode*.)

c. Men trachte het daarheen te leiden, dat van alle leden of van alle huisgezinnen tot de Geref. kerk behoorende, geregelde bijdragen inkomen. Men moet dit niet als giften maar als bijdragen beschouwen.

d. Men bevordere de kennisneming van het arbeidsveld en den arbeid der zending bepaal-